

До Спеціалізованої вченої ради
ДФ 70.895.044 у Хмельницькому
університеті управління та права
імені Леоніда Юзькова
29013, м.Хмельницький, вул. Героїв
Майдану, 8.

ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидатки юридичних наук, доцентки
Сороки С.О. – на дисертацію Яковлевої Світлани Володимирівни
«Кримінальна відповідальність за кримінальні правопорушення у сфері
незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх
аналогів та прекурсорів, що вчиняються неповнолітнім або із
залученням неповнолітнього», подану на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 Право, галузь знань 08 Право**

Предметне вивчення та критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації, а також наукових праць, опублікованих за темою, дають підстави для формулювання наступного висновку

Оцінка актуальності обраної теми дослідження

Проблема поширення наркозлочинності на сьогодні є однією із загроз національній безпеці України. Особливе занепокоєння викликає поширення цього негативного явища серед неповнолітніх, крім того велика частка таких кримінальних правопорушень вчиняються із залученням неповнолітніх (малолітніх). Неповнолітні – це найбільш вразлива категорія населення, яка потребує захисту з боку держави. Різні аспекти протидії кримінальним правопорушенням у сфері незаконного наркообігу, у тому числі тих, що вчиняються із залученням неповнолітнього, у різні роки досліджувало багато вітчизняних науковців. Проте, вагомимі наукові доробки вчених не враховують усіх суттєвих змін, що вносились до кримінального закону та стосуються більше відмежування суміжних складів кримінальних правопорушень (ст. ст.

307, 309, 314, 315 і 317 КК України) і питань призначення покарання за аналізовані кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітнім або із залученням неповнолітнього, тому доцільно визнати, що на сьогодні для України досліджувана автором проблема постала особливо гостро та потребує комплексного підходу до її вирішення.

Таким чином, рецензоване дослідження значною мірою заповнює прогалини, які існують у науці кримінального права щодо розглядуваної проблеми, а тому його треба визнати актуальним і своєчасним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дослідження виконано в межах науково-дослідної теми кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Забезпечення прав людини у сфері боротьби зі злочинністю» (номер державної реєстрації 0117U000106), а також планів науково-дослідної роботи Київського університету права НАН України в межах теми «Державно-правове регулювання суспільних відносин в умовах нових глобалізаційних викликів: вітчизняні та міжнародні реалії» (номер державної реєстрації U11U004745). Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Київського університету права НАН України 23 грудня 2019 року (протокол № 3) та уточнена рішенням вченої ради Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова 30 серпня 2023 року (протокол № 2).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується:

- по-перше, структурою дослідження, яка у цілому відповідає меті та завданням дослідження та дозволила, відповідно до наукової спеціальності, послідовно розглянути проблеми, визначені автором (с. 18-20 дисертації);

- по-друге, опрацюванням дисертантом джерельної бази, яка налічує 268 найменувань, матеріали слідчої і судової практики (с.182-209 дисертації).

- по-третє, обраною методологією дослідження, яка ґрунтується на законах та категоріях матеріалістичної діалектики і теорії пізнання, що сприяє

розумінню предмета дослідження у контексті поєднання потреб науки та практики було використано діалектичний метод, який полягає у пізнанні дійсності в її суперечливості, цілісності і розвитку, а також використані загальнонаукові та спеціальні методи: емпіричного дослідження, зокрема, опис, теоретичного дослідження, а саме метод сходження від абстрактного до конкретного, методи аналізу, синтезу, узагальнення, аналогії, статистичний, порівняльно-правовий (с. 20-21 дисертації).

Сформульована авторкою мета дослідження полягає у отриманні науково обґрунтованих результатів у вигляді наукових висновків та рекомендацій щодо регламентації кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів із залученням неповнолітнього або за його участю, спрямованих на удосконалення чинного кримінального законодавства України та практики його застосування. (с. 18-19 дисертації)..

Аналіз структури дисертаційного дослідження свідчить, що праця логічно пов'язана з визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної авторкою тематики. Наукові положення, рекомендації та висновки дисертаційного дослідження є обґрунтованими, такими, що мають системний, комплексний характер і містять наукову новизну.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи новизну одержаних результатів, слід зазначити, що дисертація є комплексним дослідженням теоретичних і практичних положень чинного кримінального законодавства щодо кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів із залученням неповнолітнього або за його участю.

Важливе значення для оцінки наукової новизни роботи також мають сформульовані дисертантом наступні положення (с. 22-23 дисертації):

- висновок про те, що для збереження системності кримінально-правових норм та точності кримінального закону, типовості його застосування та обґрунтованості кваліфікації кримінальних правопорушень, запропоновано окремі норми XIII Особливої частини КК України доповнити обтяжуючою обставиною «із залученням неповнолітнього» (зокрема, ч. 2 ст. 305, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 310, ч. 2 ст. 311, ч. 2 ст. 312, ч. 2 ст. 313, ч. 2 ст. 315, ч. 3 ст. 321, ч. 2 ст. 322 КК України), а також особливо обтяжуючою обставиною «із залученням малолітнього» (зокрема, ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 310, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 315, ч. 4 ст. 321, ч. 3 ст. 322 КК України);

- обґрунтовано, що законодавцем не враховано відмінності у якісних ознаках ступеня суспільної небезпечності альтернативних діянь, передбачених диспозицією ст. 307 КК України, оскільки є збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів має істотно більшу суспільну небезпечність, у зв'язку з чим запропоновано визначити посилену кримінальну відповідальність за збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та виокремити це діяння у ч. 2 ст. 307 КК України як кваліфікований склад кримінального правопорушення. Усі інші діяння (виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів) дійсно можуть слугувати підготовчими діями до їх збуту;

- обґрунтовано необхідність перегляду змісту заохочувальної норми, передбаченої ч. 4 ст. 309 КК України, трансформувавши цей спеціальний вид звільнення від кримінальної відповідальності із безумовного в умовний. Це дасть змогу проконтролювати подальшу поведінку особи та встановить вимоги до виконання нею обов'язків щодо лікування від наркоманії. У випадку, коли суб'єкт ухилятиметься від лікування, тобто порушить умови звільнення від кримінальної відповідальності, рішення суду щодо його звільнення втрачатиме силу і особа буде притягнена до реальної кримінальної відповідальності;

Частину положень автором було удосконалено або вони дістали подальшого розвитку (с. 23-25 дисертації). Зокрема, удосконалено:

- поняття видового об'єкту аналізованої групи кримінальних правопорушень. Зокрема, визначено, що видовим об'єктом зазначеної категорії кримінальних правопорушень є не здоров'я населення як таке, а безпека здоров'я населення, під якою слід розуміти соціальні цінності, які забезпечують безпеку здоров'я населення від немедичного негативного впливу чи можливого впливу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що охороняються кримінально-правовими нормами;
- алгоритм визначення сукупного розміру предмета кримінального правопорушення при вилученні наркотичних засобів і психотропних речовин, віднесених до різних кваліфікаційних груп. У даному випадку запропоновано вказати, що розмір наркотичних засобів (психотропних речовин) різних кваліфікаційних груп після сумування їх кількості, слід визначати за кількістю найбільш небезпечного наркотичного засобу (психотропної речовини);
- науковий підхід до встановлення основного та додаткового об'єкта кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються неповнолітнім або із залученням неповнолітнього. Основним безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються неповнолітніми або із їх залученням, є безпека здоров'я населення як охоронювана нормами права соціальна цінність, що забезпечує певний ступінь фізичного, психічного і психологічного благополуччя невизначеного кола осіб. Виділено додатковий безпосередній об'єкт, який в окремих кваліфікованих (особливо кваліфікованих) складах кримінальних правопорушень виступає обов'язковим – інтереси неповнолітніх, умови нормального розвитку і правильного морального виховання неповнолітніх, громадський порядок тощо.
- важливе для судової та правозастосовної практики положення про встановлення моменту закінчення кримінального правопорушення,

пов'язаного із залученням неповнолітнього (малолітнього), яким слід вважати момент здійснення дорослою особою дій, спрямованих на залучення неповнолітнього до незаконного наркообігу, незалежно від того, чи вчинив неповнолітній кримінальне правопорушення;

- практичні рекомендації щодо кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу та практики призначення покарання за вчинення таких діянь неповнолітнім або із залученням неповнолітнього.

Набули подальший розвиток:

- положення про те, що вік, з якого настає кримінальна відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 307, 309, 317 КК України, слід знизити до 14 років, адже у людини в цьому віці вже накопичується достатній життєвий досвід, який дозволяє більш чітко визначити критерії сприйняття оточуючого світу, прослідковуються здатність усвідомлювати характер своєї поведінки з точки зору корисності або небезпечності для оточуючих, оцінювати ситуацію, у яку він потрапляє; запропоновано внести відповідні зміни до ч. 2 ст. 22 КК України;

- наукові пропозиції про необхідність внесення змін до ст. 22 КК України, де у ч. 3 закріпити перелік складів кримінальних правопорушень, відповідальність за які настає з вісімнадцятирічного віку. До вказаного переліку слід віднести, зокрема, склади кримінальних правопорушень, передбачені ч.ч. 2, 3 ст. 307, ч.ч. 2, 3 ст. 309, ч. 2 ст. 317 КК України.

Дисертаційне дослідження містить також низку інших цікавих та аргументованих висновків, пропозицій і рекомендацій. Таким чином, ступінь наукової новизни дослідження, обґрунтованість наведених у ньому положень, висновків та рекомендацій відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Зміст та оформлення дисертації. Дисертаційне дослідження складається з вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 223 сторінки, з якого основного тексту – 165 сторінок.

Список використаних джерел містить 268 найменувань і розміщений на 28 сторінках, 5 додатків розміщені на 14 сторінках.

У вступі дисертаційної роботи визначено актуальність теми, мету, завдання, об'єкт, предмет, новизну та ступінь апробації основних результатів дослідження.

У першому розділі «Теоретичні та компаративістські основи дослідження кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються із залученням неповнолітнього або за його участю» дисертанткою проведено аналіз наукових розробок у сфері кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням, що посягають на здоров'я населення і визначено низку питань, які залишились поза увагою авторів, що мають важливе значення і потребують поглибленого дослідження саме системи кримінальних правопорушень у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, що вчиняються неповнолітніми або з їх залученням. При розгляді соціальної зумовленості криміналізації діянь, пов'язаних із залученням неповнолітнього до незаконного наркообігу авторкою зроблено висновок, що рівень наркотизації неповнолітніх зростає одночасно із зменшенням загального рівня кількості вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу в державі і зазначено, що таким чином, слід констатувати поширеність вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу неповнолітніми та із залученням неповнолітніх. Вони відповідають критерію суспільної небезпеки та кримінальної караності, отож кримінальна відповідальність за їх вчинення, безсумнівно, є соціально зумовленою. Проведено порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності неповнолітніх у сфері незаконного наркообігу за кримінальним законодавством зарубіжних держав. Авторкою зазначено, що проаналізувавши їх, можна дійти висновку, що кримінальні закони зарубіжних держав містять норми, що дозволяють вирішити проблему захисту неповнолітніх від втягнення їх у вчинення кримінальних

протиправних діянь, у тому числі й у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин.

У другому розділі «Кримінально-правова характеристика складів кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються із залученням неповнолітнього або за його участю» розглянуто елементи складів кримінальних правопорушень передбачених ст.ст. 307, 309, 317 КК України. Обґрунтовано новий підхід до поняття видового об'єкту усіх кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним наркообігом, безпосереднього об'єкта складу кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері незаконного наркообігу неповнолітнім або із залученням неповнолітнього. Так видовим об'єктом кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним наркообігом слід вважати безпеку здоров'я населення; основним безпосереднім об'єктом кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються неповнолітніми або із їх залученням, є безпека здоров'я населення як охоронювана нормами права соціальна цінність, що забезпечує певний ступінь фізичного, психічного і психологічного благополуччя невизначеного кола осіб. Додатковий безпосередній об'єкт, який в окремих кваліфікованих (особливо кваліфікованих) складах виступає обов'язковим – інтереси неповнолітніх, умови нормального розвитку і правильного морального виховання неповнолітніх, громадський порядок тощо. Проаналізовано найбільш розповсюджені предмети кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються із залученням неповнолітнього або за їх участю. Відмічено, що сьогодні викликають небезпеку нові психоактивні речовини, які не занесені в Перелік, а відповідно особа не може бути притягнута за незаконні дії з такими речовинами до кримінальної відповідальності.

Слушною є думка, що для збереження системності кримінально-правових норм та точності кримінального закону, типовості його застосування та обґрунтованості кваліфікації кримінальних правопорушень, доцільно доповнити відповідні норми:

- обтяжуючою обставиною «із залученням неповнолітнього», зокрема, ч. 2 ст. 305, ч. 2 ст. 308, ч. 2 ст. 310, ч. 2 ст. 311, ч. 2 ст. 312, ч. 2 ст. 313, ч. 2 ст. 315, ч. 3 ст. 321, ч. 2 ст. 322 КК України;

- особливо обтяжуючою обставиною «із залученням малолітнього», зокрема ч. 3 ст. 305, ч. 3 ст. 308, ч. 3 ст. 310, ч. 3 ст. 311, ч. 3 ст. 312, ч. 3 ст. 313, ч. 3 ст. 315, ч. 4 ст. 321, ч. 3 ст. 322 КК України.

Проведено градацію кримінальної відповідальності за залучення неповнолітнього та малолітнього до вчинення кримінальних правопорушень у ч. 3 ст. 309 та ч. 2 ст. 317 КК України. Запропоновано передбачити окремо в особливо кваліфікованих складах обставини «із залученням малолітнього» - у ч. 4 ст. 309 (при цьому особливості звільнення від кримінальної відповідальності слід перенести у ч. 5 ст. 309 КК України) та ч. 3 ст. 317 КК України

Заслуговує на увагу обґрунтування необхідності зниження віку настання кримінальної відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст.ст. 307, 309, 317 КК України до 14 років.

У третьому розділі «Проблеми кримінально-правової кваліфікації та призначення покарання за кримінальні правопорушення у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються неповнолітнім або із залученням неповнолітнього» розкрито проблеми кримінально-правової кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються неповнолітнім або із залученням неповнолітнього. Проаналізувавши судову практику, підкреслено проблеми, які виникають при кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються із залученням неповнолітнього (малолітнього). Відзначено, що суди не повно оцінюють роль суб'єктів, які здійснюють таке залучення та не надають цим діям кримінально-правової оцінки, а також, що у вітчизняній судовій практиці трапляються випадки, коли залучення неповнолітнього до незаконного наркообігу взагалі не отримує кримінально-правової оцінки, незважаючи на викладені судом фактичні обставини кримінального

провадження. Проаналізувавши судову практику призначення покарання за вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу неповнолітніми та із залученням неповнолітніх авторкою зроблено висновок, що суди за вчинення кримінальних правопорушень у сфері незаконного наркообігу зазвичай призначають неповнолітньому покарання у виді штрафу або звільняють його від покарання із випробуванням та іспитовим строком.

Заслуговує на увагу позиція що перетворення безумовного виду звільнення від кримінальної відповідальності, визначеного ч. 4 ст. 309 КК України, на умовний дозволить створити більш ефективний механізм протидії наркоманії, зниження кількості наркозалежних осіб.

Викладені у вступі, та розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблем в цілому, окремих її аспектів, переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, до кінця не розробленими в науці і є перспективними для дослідження. Свої думки, висновки та пропозиції дисертантка підтверджує науковою дискусією, критичним аналізом поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців тощо. Відтак, можна стверджувати, що висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, мають достатній рівень достовірності та обґрунтованості.

Наукова і практична цінність дисертації полягає у тому, що сформульовані у дослідженні теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у таких сферах: у науково-дослідній – для подальшого вивчення нормативно-правового регулювання кримінальної відповідальності за правопорушення у сфері незаконного наркообігу, що вчиняються неповнолітнім або із залученням неповнолітнього; у правотворчій – під час підготовки змін до КК України в частині удосконалення положень Особливої частини КК України, КПК України, Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»; у правозастосовній – у частині визначення правових орієнтирів щодо кваліфікації аналізованих кримінальних правопорушень та

удосконалення практики призначення покарання, застосування примусових заходів медичного характеру, звільнення від кримінальної відповідальності та покарання та належного обґрунтування обвинувального вироку; в освітній – під час викладання кримінального права та інших навчальних дисциплін, підготовки підручників, посібників та інших навчальних видань

Позитивним доцільно відзначити, що авторкою підготовлено три акти впровадження результатів дисертаційного дослідження (с.217-223 дисертації).

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях. На позитивне сприйняття дисертаційного дослідження впливає належний рівень апробації отриманих авторкою результатів. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в результаті проведеного дослідження, мають теоретичне та практичне значення й достатньо повно викладені в опублікованих наукових працях.

Основні теоретичні положення, висновки і практичні результати, отримані в процесі роботи над дисертацією, опубліковано в 5 наукових статтях у фахових наукових виданнях України, 1 науковій статті в іноземному виданні, а також 5 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Проте, позитивно оцінюючи рецензовану дисертаційну роботу, необхідно акцентувати увагу на деякі її положення, які потребують врахування, уточнення або можуть стати предметом дискусії під час її обговорення, зокрема:

1. Провівши порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності неповнолітніх у сфері незаконного наркообігу за кримінальним законодавством зарубіжних держав дисертанткою висловлена пропозиція, що зважаючи на позитивний досвід зарубіжних держав, вважаємо доцільним запропонувати структурно удосконалити норми КК України та виокремити їх (об'єднати в окремому розділі). З метою розмежування втягнення неповнолітніх у різні види протиправної діяльності

пропонуємо виокремити в окремому розділі складу кримінальних правопорушень:

втягнення неповнолітніх у вчинення кримінальних правопорушень (ст. 304 КК України);

втягнення неповнолітніх у вчинення антисуспільної діяльності (пияцтво, зайняття жебрацтвом, азартними іграми) (ст. 304 КК України);

втягнення неповнолітнього у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів (ч. 2 ст. 315 КК України)

втягнення неповнолітнього у зайняття проституцією (ч.ч. 3, 4 ст. 303 КК України);

втягнення неповнолітнього в обіг порнографічної продукції (ст.ст. 301-1, 301-2 КК України) (с.61 дисертації).

На нашу думку, дана пропозиція потребує подальшого уточнення, оскільки авторкою не запропоновано конкретних змін до законодавства і думка виглядає як така, яка не має завершеності.

2. Дисертанткою запропоновано внести зміни до Кримінального процесуального кодексу України:

1) доповнити частину 2 статті 242 цього Кодексу новим пунктом 7 такого змісту:

«7) визначення належності певних речовин до наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» (с. 215 дисертації).

На нашу думку, дана пропозиція є слушною, проте повною мірою проблема вирішена не буде, оскільки предмет Розділу XIII КК України значно ширший і під питанням залишається як визначити чи є вилучений засіб або речовина фальсифікованим лікарським засобом, отруйною чи сильнодіючою речовиною або отруйним чи сильнодіючим лікарським засобом або ін., а також чи обов'язкове призначення експертизи для визначення цих предметів, тому вважаємо за доцільне змінити запропоновану редакцію або включити і перерахувати всі інші засоби і речовини цього розділу для встановлення яких потрібно призначати експертизу.

3. Провівши дослідження авторка зазначає, що необхідно в межах КК України та на рівні постанови КМУ сформувати Перелік нових психоактивних речовин та встановити кримінальну відповідальність за незаконний обіг таких речовин. При цьому обов'язково слід врахувати, що дії із новими психоактивними речовинами можуть бути вчинені із залученням неповнолітнього (малолітнього) і ця обставина несе підвищений ступінь суспільної небезпечності та має бути врахована як обтяжуюча (особливо обтяжуюча), беручи до уваги масштаби поширення нових психоактивних речовин, їх здатність викликати залежність та заподіяти шкоду здоров'ю населення (с.83 дисертації).

Проте незрозуміло хто саме має сформувати Перелік нових психоактивних речовин та встановити кримінальну відповідальність за незаконний обіг таких речовин.

4. В дисертації дуже багато наведено прикладів з практики, проте в деяких випадках позиція авторки потребує уточнення і може бути предметом дискусії під час захисту.

Приклад 1: В одному із проаналізованих випадків, обвинувачений на території покинутої ферми «незаконно придбав, зірвав дикоростучі рослини коноплі, незаконно без мети збуту виготовив шляхом перетирання листків коноплі наркотичний засіб, який склав в поліетиленовий пакет та паперовий згорток». Через деякий час він, взявши захований пакунок з наркотичною речовиною, пішов до неповнолітнього та запропонував йому на території домоволодіння де останній проживав, заховати наркотичний засіб. Неповнолітній погодився на пропозицію. В цей же день під час проведення огляду у вищевказаному домоволодінні, працівниками поліції було виявлено та вилучено речовину рослинного походження зеленого кольору, яка за результатами висновку судово-хімічної експертизи є небезпечним наркотичним засобом – каннабісом (марихуаною), маса якої в перерахунку на суху речовину складає 124,61 грама. За цим епізодом суд визнав його винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 309 КК

України з призначенням покарання у виді одного року позбавлення волі, та у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 304 КК України з призначенням покарання у виді п'яти років позбавлення волі . Вбачається, що такий правозастосовний підхід є помилковим. У даному випадку суд повинен був застосувати спеціальну норму, що передбачає відповідальність за вчинення такого діяння – ч. 3 ст. 309 КК України як незаконне виготовлення, придбання, зберігання, перевезення наркотичних засобів без мети збуту із залученням неповнолітнього. Окрім того, суд оминув увагою та не надав кримінально-правової оцінки діям неповнолітнього, не оцінив його роль у вчиненні кримінального правопорушення та не вказав, що за даних умов суб'єкти діяли групою осіб за попередньою змовою щодо незаконного зберігання наркотичного засобу без мети збуту (с.131-132 дисертації).

Приклад 2. Обвинувачений через Telegram-канал незаконно придбав з метою подальшого збуту 25 зіп-пакетів, з яких 15 зіп-пакетів з особливо небезпечним наркотичним засобом – канабісом загальною масою в перерахунку на суху речовину 24,3625 г. та 10 зіп-пакетів з особливо небезпечною психотропною речовиною – PVP загальною масою 2,9052 г. У мотивувальній частині вироку суд вказує на близькі відносини обвинуваченого з неповнолітньою, яку він залучив до вчинення кримінального правопорушення, акцентує увагу на способах залучення («скориставшись довірливим станом») та вказує на мету такого залучення («з метою уникнення відповідальності за вчинення злочину наказав неповнолітній підібрати вказані зіп-пакети з особливо небезпечним наркотичним засобом – канабісом, особливо небезпечною психотропною речовиною – PVP, і покласти до бюстгальтеру останньої, з метою їх зберігання»). Крім того, суд описує діяння неповнолітньої, яка «діючи за вказівками, ...зробила закладки трьох згортоків з канабісом». Обвинувачений разом з неповнолітньою направився до свого будинку, але, побачивши службовий автомобіль патрульної поліції, втік, залишивши неповнолітню з

наркотичними речовинами. Неповнолітня була затримана працівниками поліції. У неї виявлено та вилучено «11 зіп-пакетів з особливо небезпечним наркотичним засобом – канабісом, (загальна вага в перерахунку на суху речовину 16,4513 г) та 10 зіп-пакетів з особливо небезпечною речовиною PVP, масою 2,9052 г.». Суд вірно кваліфікував дії обвинуваченого за ч. 2 ст. 307 КК України як незаконне придбання та зберігання особливо небезпечного наркотичного засобу та психотропної речовини з метою збуту із залученням неповнолітньої, однак не надав кримінально-правову оцінку діям неповнолітньої. В даному випадку залишилось поза увагою, що дані діяння суб'єкт вчиняв спільно з неповнолітньою, тобто групою осіб за попередньою змовою (с.134-135 дисертації).

В наведених прикладах ми погоджуємось з позицією автора, що при конкуренції загальної і спеціальної норми застосовується спеціальна норма, проте щодо групи осіб за попередньою змовою є питання, а саме, в прикладах не вказано вік неповнолітнього. За КК України за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 307, 309 кримінальна відповідальність настає з 16 років. Проте якщо неповнолітньому(ій) не виповнилось 16-ти років він(вона) не є суб'єктом кримінального правопорушення і такі дії не утворюють співучасть. Якщо неповнолітньому(ій) вже виповнилось 16 років можна говорити про групу осіб за попередньою змовою

5. Під час дослідження дисертантка приходить до висновку, що на практиці трапляються проблеми застосування положення ч. 2 ст. 11 КК України у випадку виявлення малозначності діяння. Це питання досить актуальне, адже неодноразово трапляються випадки, коли розмір вилученого наркотичного засобу, психотропної речовини, їх аналогів є настільки мізерним, що не становить «однієї дози». У цьому випадку доречно послуговуватись положеннями ч. 2 ст. 11 КК України – визнати діяння малозначним і таким, що не несе суспільної небезпечності. Проте вважаємо, що при збуті наркотиків, хоч і у мізерних розмірах, що не складає разової

«دوزи», положення ч. 2 ст. 11 КК України не може бути застосоване, адже суспільна небезпечність кримінального правопорушення міститься у самому діянні, а не у його предметі (с. 147-148 дисертації).

На нашу думку, така позиція потребує уточнення і може бути предметом дискусії під час захисту, оскільки при незаконному поводженні з наркотичними засобами, психотропними речовинами і їх аналогами ми не можемо використовувати термін «одна доза», законодавець чітко визначає розмір наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів: невеликий, великий, особливо великий і закріплено це в Таблицях невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу, затверджених Наказом МОЗ від 1 серпня 2000 року № 188. Від розміру наркотичного засобу і настає відповідальність адміністративна або кримінальна. Про це чітко було зазначено у Постанові Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 № 4 «Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів» в п. 20 вказується, що однією з кваліфікуючих ознак злочинів цього виду є розмір наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: значний, великий або особливо великий. При його визначенні судам слід керуватися Таблицями 1-3. Виділення в Таблицях невеликого і «значного» розміру, при сьогоdnішньому законодавчому забезпеченні, має значення тільки при кваліфікації дій при незаконному поводженні з наркотичними засобами без мети збуту (ст. 309 КК України). В п. 22 зазначеної Постанови вказується, що незаконні виробництво, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів чи психотропних речовин без мети збуту в невеликих розмірах передбачають адміністративну відповідальність за ст. 44 КУпАП. Такої позиції дотримується і правозастосовна практика. Щодо збуту, ми повністю підтримуємо позицію авторки, особа притягується до кримінальної відповідальності незалежно від розміру наркотичного засобу, психотропної речовини.

Однак, висловлені зауваження не впливають на належний рівень проведеного дослідження, мають дискусійний характер, а здійснений автором науковий пошук заслуговує на підтримку.

Висновок:

рецензоване дисертаційне дослідження за актуальністю обраної теми, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в ній, їх достовірністю і новизною, повнотою їх викладу в опублікованих працях повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, основним вимогам до дисертацій й іншим керівним документам Міністерства освіти і науки України, а її автор – Яковлева Світлана Володимирівна за результатами успішного захисту, - заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право, галузь знань 08 Право

Офіційний опонент:

**доцентка кафедри кримінального права і процесу
Інституту права, психології та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»
кандидатка юридичних наук, доцентка**

Світлана СОРОКА